

Panorama knih**Mojmír Muzikant,
Die Geschehenssubstantive
des Deutschen
(Vorstudien zu einem
kleinen Valenzlexikon)**

Předmětem zkoumání a popisu této studie jsou – jak název říká – dějová substantiva v němčině. Tato podstatná jména jsou různými způsoby odvozena od sloves a přináší si ze slovesné sféry i svoji valenci, tj. schopnost vyžadovat „doplnění“ (tzv. „aktantů“), která ovšem v procesu nominalizace dozrávají formálních změn a jejichž počet bývá redukován. Určení počtu a morfosyntaktická a sémantická klasifikace těchto aktantů jsou výchozím bodem při popisu dějových substantiv i v této monografii. Autor úvodem hodnotí přínos předchozích stěžejních prací ke své problematice, vymezuje předmět svého zkoumání, určuje metodické postupy a charakterizuje dokladový materiál. Následuje přehled formální a funkční klasifikace aktantů podle jejich počtu ve vztahu k výchozímu, základovému slovesu. Zde se operuje s pojmy známými již z tradiční gramatiky, např. „genitivus subjectivus“, „genitivus objectivus“ apod. V dalších kapitolách (4, 5, 6) se provádí sémantická klasifikace dějových substantiv s jedním, dvěma a třemi aktanty, přičemž se vychází ze sémantických pádů těchto aktantů a tzv. kategoriálních příznaků (kategoriale Merkmale), jejichž status však není přesněji definován: jedná se o abstraktní pojetí slovesného děje. Např. v nominální frázi *Eintritt des Todes* (srov. str. 38), ve které podstatné jméno *des Todes* (= *genitivus subjectivus*) je „nositelem (původně slovesného) děje“ („FER“ = „Träger eines Zustandes oder Vorganges“, srov. str. 147), je děj sám charakterizován prvky /*exist, ingr.*, tj. jako počátek existence („*Beginn der Existenz*“; rozuměj počátek existence smrti: *Der Tod tritt ein*) a je mu přidělen kategoriální příznak /*stat.*, tj. „stav“ nebo „vlastnost“ („*Zustand, Eigenschaft*“; srov. str.

149). V sedmé kapitole se podává sumární přehled popisovaných substantiv z hlediska sémantického se zřením na kritérium valence. Kapitola osmá je pak ukázkou aplikace dosažených výsledků: obsahuje vzorové zpracování devatenácti hesel budoucího valenčního slovníku dějových substantiv. Tento praktický cíl je mimo jiné – jak říká podtitul publikace – také vlastním smyslem celé studie.

J. ZEMAN

**Sborník prací
Filozofické fakulty
brněnské univerzity,
řada jazyková***

Sborník zahrnuje velmi široké spektrum lingvistické problematiky z hlediska synchronní i diachronní jazykovědy.

Úvodní stať Simeona Romportla, nazvaná *Na prahu 21. století*, připomíná jeden z velkých úkolů jazykovědy v epoše tzv. informační společnosti: studium, analýzu a vyhodnocení nejrůznějších fází vývoje jazykových dovedností. Připomíná potřebu precizně definovat předpoklady pro zvládnutí konkrétních kroků a pokud možno přesně definovat souvislosti mezi komunikativními dovednostmi dítěte a biogenetickým vývojem. Romportl zdůrazňuje teoretické souvislosti takového výzkumu s lingvistickými teoriemi 19. a 20. století a vidí v návratu ke studiu kořenů komunikace u lidské bytosti jednu z příležitostí, jimiž může jazykověda přispět poznání a zdokonalení soudobé informační společnosti.

Na tradice brněnské indoevropské jazykovědné školy, především na starší práce Adolfa Erharta, navazuje tvůrčím způsobem Václav Blažek svou obsáhlou stať věnovanou prepozicím v indoevropských jazycích. Indoevropský jazykovědný rozměr dodává sborníku rovněž studie Markuse Gigerera a Bohumila Vykypěla, věnovaná zde typologickým otázkám litevštiny a lotyštiny se zřetelem k tzv. pražské typologii.

Rovněž slavistické a rusistické studie Galiny Mironovové, Aleše Brandnera, Stanislava Žaži a Jiřího Gazdy přináší

cenné poznatky o soudobých trendech ve slovanských jazycích. Zatímco Galina Mironovová se zabývá rovněž otázkami obecné typologie u slovanských jazyků, Stanislav Žaža věnuje pozornost výrazovým prostředkům ujišťování a přesvědčování v ruštině a češtině. Aleš Brandner a Jiří Gazda se každý z jiného pohledu zabývají problematikou internacionalizace v soudobé ruštině, a to z hlediska morfoloického a slovotvorného.

Slovotvorné a lexikální oblasti v rámci bohemistiky jsou věnovány čtyři stati. Souvislostem mezi obecně lingvistickou rolí deminutiv a jejich tvořením v češtině se věnuje Zdenka Rusínová, Zuzana Hlubinková se deminutiv zabývá na jazykovém materiálu východomoravských dialektů. Zdeňka Hladká spojuje lexikologickou a dialektologickou tematiku ve svém článku o personické motivaci přenesených pojmenování v českých nářečích. Shrnutí významů, které se v českých nářečích mohou skrývat za slovy jako babka, dědek, žebrák, kominík, janek, čertík a mnoha dalšími, by při čtení jistě zaujalo nejen lingvistu, ale čtenáře bez ohledu na profesi. Zcela soudobé zdroje inovací v lexikální oblasti našeho jazyka sleduje Markéta Ziková.

Syntaktickou problematiku reprezentují ve sborníku dva příspěvky. Petr Karlík z hlediska syntaktické role osobních zájmen polemizuje s některými tradičními aspekty jejich tvaroslovného chápání v současné češtině a Hana Borovská analyzuje syntax pozdněhumanistické korespondence. Za prameny studia si zvolila osobní korespondenci Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Černínem z Chudenic, významným reprezentantem pobělohorské české vzdělané šlechty.

Z jubileí a personálií bych chtěl připomenout alespoň odkaz na 225 let bohemistiky na vídeňské univerzitě (D. Šlosar) a ohlédnouti za významnými lingvisty, za profesorem Franciszkem Sgawským (E. Havlová) a profesorem Rudolfem Zimkem (S. Žaža).

Sborník jazykovědné řady Filozofické fakulty Masarykovy univerzity za rok 2001 přináší řadu natolik aktuálních studií z mnoha oblastí jazykovědy, že mezi jazykovědnou obcí najde nesporně nejen široký okruh

čtenářů, ale nabídne také řadu podnětů k další vědecké práci.

I. MARTINEC

*A 49 2001, 260 stran

SPFFBU Studia paedagogica *

Sborník Studia paedagogica prezentuje vědeckou činnost členů a spolupracovníků Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Po letech, kdy byly do sborníku zařazovány rozmanité příspěvky, je již podruhé v řadě těžištěm sborníku monotematické jádro. Po loňském stěžejním tématu – pedagogickém managementu – je hlavní část sborníku U 7 zaměřena na sociální hlediska výchovy a vzdělávání. První dva příspěvky se snaží pojmut výše zmíněnou problematiku spíše širším způsobem, další příspěvky dotýkající se ústředního tématu jsou více konkrétní.

Autorkou prvního příspěvku nazvaného Paradoxy globalizácie, vzdelanie a sociálny rozvoj je Anna Tokárová z Filozofické fakulty Prešovské univerzity. Ve svém článku se zamýšlí nad pojmy a znaky globalizace a nad jejím dopadem na středoevropský prostor, konkrétněji pak na sociální rozvoj společnosti. Alicja Szerlag z Univerzity ve Wroclawi přináší příspěvek Axiologické aspekty multikulturního vzdělávání, ve kterém klade důraz zejména na odpovědnost a solidaritu, ale hlavně na komunikaci, která podle jejího vyjádření otvírá řadu nových možností nejen ve vzdělávání. Úžeji zaměřený je příspěvek týmu autorů z Ústavu pedagogických věd FF MU v Brně pod vedením Milana Pola, nazvaný Kultura školy jako předmět výzkumu. Autoři v něm představují jednu z méně frekventovaných výzkumných oblastí v pedagogice. Kromě možností a mezi zkoumání kultury školy zde můžeme nalézt také jejich vlastní typologii účelů zkoumání kultury školy, což je bezesporu zajímavý příspěvek k další diskusi. Nezávislý expert a konzultant pro oblast vzdělávání, školství a pedagogický výzkum Jan Průcha srovnává ve svém příspěvku Sociální klima ve třídách českých škol: porovnání náleží z empirických šetření něko-